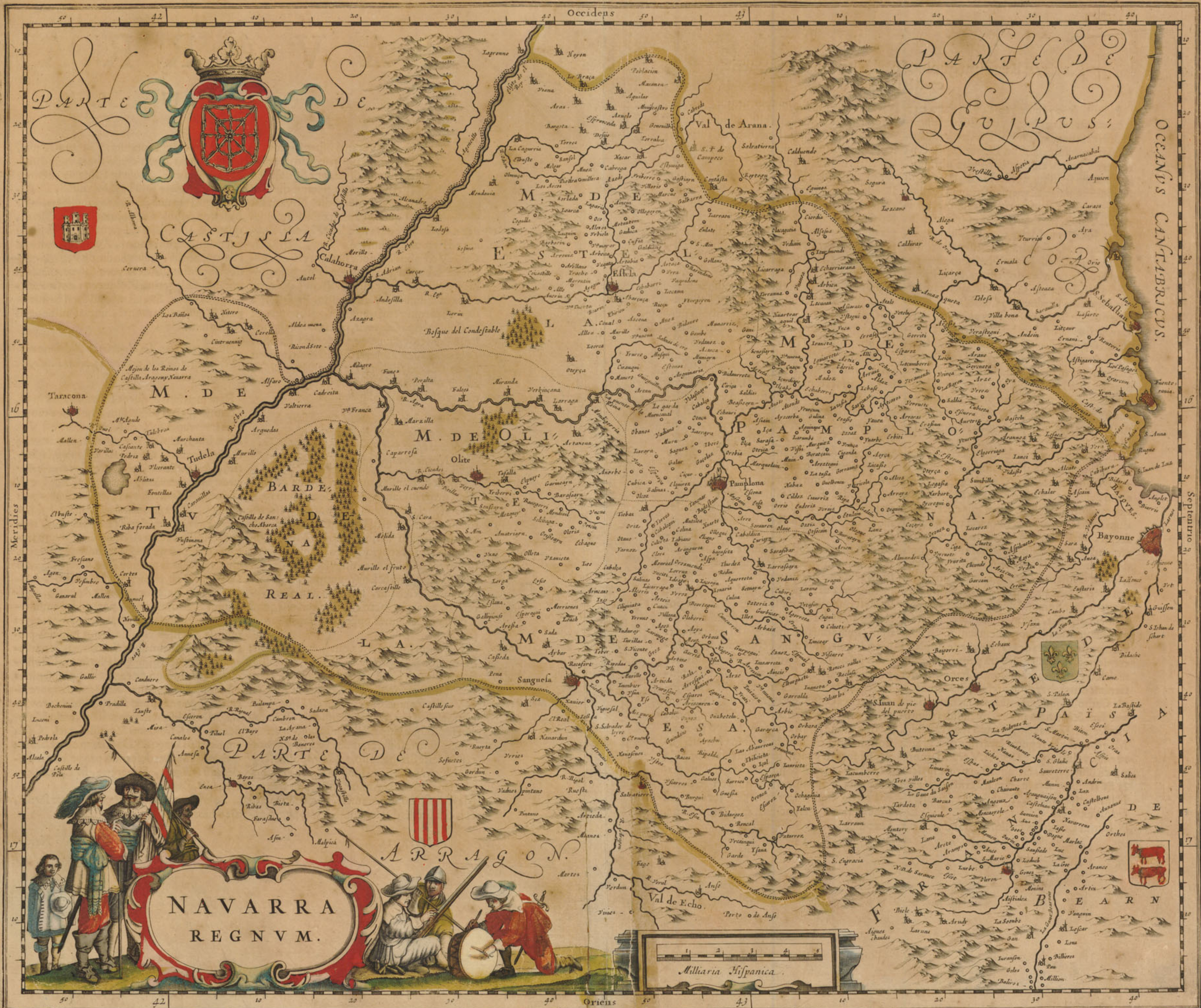

N A V A R R A

Navarra Regnum quomodo ad Hispanum pervenerit, ex Mariana.

Ioannis Arragonum regis obitu anno c10 cccclxxix, ut necesse erat, & ut testamento ilius cautum erat, diviso imperio, Ferdinandus Arragonii accesserunt. Eleonora princeps materno jure Vasconum regnum obtinuit, annum jam septimum viduata viro, quod ipsi brevissimum fuit, & vix menstruum. Quatuor filios genuit, Gastonem natu maximum, Joannem, Petrum, Jacobum: filias quinque, Mariam, Joannam, Margaretam, Catharinam, Eleonoram. Gasto obiit, Francisco Phœbo & Catharina relictis. Joanni Narbonis auro paterno redempta urbis principatus fuit. Liberi Gasto & Germana. Gasto ad Ravennam cæsus, Germana Ferdinando Catholico post Elisabetham defunctam nupsit. Petrus à Sixto P. R. Cardinalis factus. Jacobus cœlebs vixit. Maria Guiljelmo Montis-ferrati Marchioni: Joana Armeniaco Comiti Joanni nupsit; Margareta Francisco Britannia Duci Annam peperit, quæ Ducatum illum in regiam Gallorum familiam intulit. Catharina Gastoni Fuxensi Candala Comiti juncta filios duos genuit, unam filiam, quæ Ladislao Hungaria regis nupsit.

Eleonora itaque defuncta successit Franciscus Phœbus xi annos natus, sub tutela matris Magdalene, & Petri Cardinalis patru sui: anno demum c10 cccclxxxii obiit, postquam regis insignibus decoratus esset, nondum ducta uxore, soror Catharina regnum suscepit, quæ Joanni Labretano nupta imperium ad Gallos transtulit. Narbonensis quidem injuriam sibi factam expostulabat, Franciscus & Catharina Gastonis fratris liberis ingni successione prælati, cum Gastone ante matrem Eleonoram defuncto, ipse propinquior matri esset, quam nepotes. Sed Ferdinandus contra Narbonensem sensit. Multa vero postea sinistra de Navarra rege suspicari cœpit, quasi in Gallia Regem pronior, aliquid mali secreto ipsi machinaretur. Itaque præter sacramentum ab arcium præfectis in verba Regis Catholici universa ditione factum, Sanguessam & Vianam urbes, quasi fidei pignora acceperat. quas tamen anno 1500 reddidit, Magdalena filia regum Navarra unica in aula reginae veluti obside accepta. Verum minoris precii illud pignus factum est, prole mascula iis regibus nata in spem paterni regni; cui Henrico nomen fuit. Magdalena dein in Hispania extincta.

Lerini Comitem factiosum hominem rex

Navarra omnibus opibus & urbibus, quas in Navarra tenebat, exuerat; illius filium Ludovicum Beaumontium Ferdinandus fortunis paternis restituere maximopere cupiebat. Quædam hostilia tentata, sed clam & quasi privatim. Bello deinceps in Italia ardente inter Pontificem Casaremque, & Gallum atque confederatos, cum Navarra rex Gallorum Regi haud dubie faveret, Pontifex hac arrepta occasione, quod Ecclesiæ hostibus faveret, & Pisani conventus patres Pontificis utique hostes complecteretur; regem & reginam Navarra execratione devinctos, ditione omni spoliandos omnibus Principibus propinat. Suspecta (inquit Mariana) Ferdinandi Regis fraus erat, & paulatim in plures manare cœpit rumor, eo annitente severum decretum prodissse. Misit itaque Ferdinandus Legatum, qui officii admoneret, & ne cum Gallo rationes miscerent, aut Ecclesiæ hostibus opem ferrent, denique filium obsidem postulerent. Iniqua postulatio regibus Navarra visa, itaque nihil impetratum. Ex eo belli causæ quæsitæ, cujus hic exitus fuit, ut reges tota Navarra à Ferdinando pellerentur, ipseque Navarram tanquam sequester, sed regis titulo, obtinuit. Facto species prætentæ, Joannem regem pactis conditionibus non stetit. Armis Gallicis & regis aliquoties repetitum, sed frustra. Ferdinandus denique Castellæ regno Navarram univit anno 1515. Ex eo constat, aut Mariana, Ferdinando destinatum prorsus animo fuisse, eam ditionem nunquam abdicare, quasi sui juris, non secus ac alios principatus, neque ulla religione moveri, ut ab ea sententia decederet. Sic variis sermonibus præ se tulit. Viribus potiori argumenta nunquam defunt, ad retinendum, quæ armis occupavit. Si verum fateri licet, inquit, nonnullis Ferdinandi causa præfidiis fulciebatur, neque contemnendis nec prorsus inanibus. Primum Pontificis sententia reges veteri fuisse ditione spoliatos: deinde in reges Castellæ translatum jus Clara uxoris Henrici iv Castellæ regis, ipsius voluntate & donatione, quo tempore à sævo patre ad non dubium exilium data est in Gastonis Fuxensis sororii potestatem, ejus nece oppido cupientis, quæ jure potior erat, quippe major natu, Vasconum imperium ad se trahere, tertio Germanæ uxoris suæ jure, quod post fratrem defunctum ipsi competebar. Hæc ille.

N A V A R R A

R E G N U M.

Orig. no-
minu.

Populi veteri.
Vibes pri-
scæ.

Navas vocant Hispani agros arboribus purgatos, in quorum circuitu silvæ sunt & dumeta. Ab his navis putant quidam hoc regnum dici Navarram, quia in ea multa sint istiusmodi navæ. Loca hæc olim infedere Vascones, Berones ad Berum fluvium: Sueffitani, Bergislani, Caristi. Veteribus hic notæ fuerunt urbes, Pompeion, Straboni πομπειον, quam à Pompejo quidam nomen habere putant. Item Cascantum, cujus in nummis Tiberii mentio. Et Iulobriga Cantabrorum vetus oppidum, ad Iberum: & in ejusdem ripa Calagurris, patria Fabii Quintiliani. Hieronymus ex Chronico Eusebii: Quintilianus, ex Hispania Calagurritanus, primus Romæ publicam scholam tenuit, & salarium à fisco accepit & claruit. Aufonius quoque ubi memorat Rhetores Burdigalenses:

Primus Burdigale columen dicere, Minervi,
Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.
Adferat usque licet Fabium Calagurris alumnus,
Non sit Burdigale dum cathedra inferior.

Eluvium.

Irrigat & transit Navarram Iberus, vulgo Ebro, ortus in Cantabris, qui secundum radices Pyrenæi montis rivulorum aquis crescens, totam quam lata est, Hispaniam dividit, nisi quod Austrum versus, qua in Mediterraneum mare se exonerat, paulo longius à montibus recedit. Navarra olim satis ampla fuit, nam & Biscajam, & Logronnum, & Calahoram complectebatur. Nunc ab una parte Pyrenæo, ab altera Ibero concluditur, nisi quod Tudela cum aliquot oppidulis trans Iberum jaceat.

Divisa.

Dividitur in sex partes, quarum capita sunt; Pompelona, Calahorra, Stella, Tudela, Olite, Sanguessa, S. Guan di Pie di Porto. Præter quæ minime reticenda sunt, Alfaro, Taffaglia, & Viana. Pompelona condita est à Pompejo, cum, sublato per domesticas insidias Q. Sertorio, sedatisque Hispaniæ motibus, ad optatum triumphum festinaret, unde Pompejopolis vocata fuit, teste Strabone lib. 3. Metropolis est regni Navarra, sita haud longe à Pyrenæis montibus ad flumen Argam, in fertilissimis campis. Magna est & opulenta urbs, firmo muro cincta, & castellis duobus, uno intra, altero ex-

tra muros egregie munita. In toto regno, inquit Boterus, non credo supra viginti millia focorum esse. Duas in Hispania citeriore Calagurris nomine fuisse urbes, auctor est Plinius; quarum una Nascica cognominata, inter Nascicos populos collocata, prope Oscam, quam & Municipium Calagurim Iuliam Nascicam ex antiquo dicunt vocari, Ambr. Morales & Hieron. Surita: cujus hodie ne vestigia quidem supersunt. Altera vere Calagurris fibularia vocata, Calagorina Ptolomæo; nostro ævo Calahorra dicta. Sita est urbs ad Iberi amnis ripas, & quidem in monte, unde Paullinus ad Aufonium:

Montanamque mihi Calagurim & Bilbilim acutis
Pendentem scopulis, collemque jacentis Ilerdæ,
Exprobras?

Rara in primis in duces suos fide, sed in Q. Sertorium clara admodum, quæ nec morte ejus interrupta fuit. qui, ut auctor est Val. Max. lib. 7, cap. 6, Quo perseverantius interemti Sertorii cineribus, obsidionem Cn. Pompeji frustrantes, fidem præstarent, quia nullum jam aliud in urbe eorum supererat animal, uxores suas, natosque ad usum nefarie dapis verterunt, quoque diutius armata juvenitus, viscera sua visceribus suis aleret, infelices cada verum reliquias salire non dubitavit. Jugi tandem obsidione eam Afranius Cn. Pompeji legatus occupatam, cæde incendioque delevit. Cujus fidelitatis memor Aug. Cæsar Cohortem Calaguritanorum, in corporis sibi custodes delegit, ut auctor est Suetonius in Augusto. Oppidum S. Joannis pedis portus cognominatum, in altissimis montis jugis positum, cujus montis ascensus est duodecim millium passuum undique fontibus uberrimus, & multarum rerum feracissimus. Plurimum hic effoditur ferri. In jugo præterea montis planities est & campus amœnus, omnique tempore viridis. Navarra appendix est Rioficia provincie, ad latus Idubedæ montis sita, cælo salubri & solo, vini, frumenti & mellis feraci. Oricia amnis haud longe à S. Dominico de la Calzada ortus. Iberum descendit prope Haro. Ibidem est Magera, Navarette, S. Dominico, Guardia, Bastida.

Solum regni hujus magna sui parte fertile, aëri raris.

HISPANIA.

D

Navar-